

Łukasz Jan Korporowicz

Prawo rzymskie w Anglii w XVIII wieku

Nauczanie, studia, nauka

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Prawo rzymskie
w Anglii w XVIII wieku
Nauczanie, studia, nauka

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

[Kup książkę](#)

Łukasz Jan Korporowicz

Prawo rzymskie
w Anglii w XVIII wieku
Nauczanie, studia, nauka

 WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

Łódź 2019

[Kup książkę](#)

Łukasz Jan Korporowicz – Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Rzymskiego, 90-232 Łódź, ul. Kopcińskiego 8/12

RECENZENT

Maciej Jońca

REDAKTOR INICJUJĄCY

Monika Borowczyk

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Joanna Pakuza

SKŁAD I ŁAMANIE

AGENT PR

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI

Katarzyna Turkowska

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/Morphart
Brama do Merton College w Oxfordzie

© Copyright by Łukasz Jan Korporowicz, Łódź 2019

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2019

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.08893.18.0.M

Ark. wyd. 10,7; ark. druk. 14,875

ISBN 978-83-8142-323-6

e-ISBN 978-83-8142-324-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. (42) 665 58 63

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów.....	7
Wstęp	9
Rozdział 1. Królewskie katedry i profesorowie prawa rzymskiego w Oxfordzie i Cambridge	17
Rozdział 2. Prawo rzymskie jako przedmiot nauczania poza strukturą królewskich katedr	47
Rozdział 3. Studiowanie prawa rzymskiego. Nadawanie stopni baka- larza i doktora prawa	79
Rozdział 4. Cywiliści a życie społeczno-polityczne osiemnastowiecznej Anglii.....	121
Rozdział 5. Literatura romanistyczna	157
Zakończenie.....	207
Wykaz źródeł archiwalnych.....	213
Bibliografia	215
Wykaz tabel i wykresów	231
Roman Law in Eighteenth-Century England. Teaching, Studying, Scholarship (Summary).....	233

WYKAZ SKRÓTÓW

- AC – J. Venn, J.A. Venn (red.), *Alumni Cantabrigienses. A Biographical List of All Known Students, Graduates and Holders of Office at the University of Cambridge, from the Earliest Times to 1900*, part 1, *From the Earliest Times to 1751*, vol. 1–4, Cambridge 1922–1927; J.A. Venn (red.), *Alumni Cantabrigienses. A Biographical List of All Known Students, Graduates and Holders of Office at the University of Cambridge, from the Earliest Times to 1900*, part 2, *From 1752 to 1900*, vol. 1–6, Cambridge 1940–1954
- AO – J. Foster (red.), *Alumni Oxonienses: The Members of the University of Oxford*, Oxford 1888–1892
- CSUO – *Corpus Statutorum Universitatis Oxon.*, [w:] J. Griffiths (red.), *Statutes of the University of Oxford Codified in the Year 1636 under the Authority of Archbishop Laud Chancellor of the University*, Oxford 1888
- DNB – *Dictionary of National Biography*, vol. 1–63, London 1885–1900
- HUC – *A History of the University of Cambridge*, vol. 1–4, Cambridge 1988–2004
- HUC – *The History of the University of Oxford*, vol. 1–8, Oxford 1984–2000
- ODNB – *Oxford Dictionary of National Biography*, vol. 1–60, Oxford 2004
- SRE – *Statuta Reginae Elizabethae anno duodecimo regni sui edita*, [w:] *Documents Relating to the University and Colleges of Cambridge*, vol. 1, London 1852, s. 454–495

WSTĘP

Gdy słyszy się o angielskiej kulturze, nauce, a nawet humorze, mieszkańcom Europy kontynentalnej przychodzi zazwyczaj na myśl popularne niegdyś określenie *splendid isolation*. Posłużyć ono może także scharakteryzowaniu *common law* – endemicznego tworu angielskiej myśli prawnej. Powszechnie pojęcie *common law* używane jest zamiennie z terminem prawo angielskie (*English law*). Pamiętać należy jednak, że zachodzi tu nieścisłość, gdyż z perspektywy historycznej kategoria prawa angielskiego jest znaczeniowo szersza. *Common law* stanowiło zaledwie jeden z kilku porządków prawnych, które do roku 1875 składały się na prawo angielskie. Innymi porządkami były m.in. *Equity*, prawo admiralicji bądź też prawo handlowe¹. Tym natomiast, co zasadniczo odróżniało *common law* od innych komponentów prawa angielskiego, było wykorzystanie tradycji prawa rzymskiego. *Common law* kształtowało się w oparciu o specyficzny dla Anglii układ stosunków feudalnych i zarządzane było przez sądownictwo królewskie, które nie wytworzyło jednolitej procedury sądowej. Prawo admiralicji, prawo handlowe, prawo heraldyczne, a wreszcie i to, stosowane w odniesieniu do członków społeczności akademickiej, poddane były licznym wpływom *ius commune*, co przede wszystkim można było zaobserwować na płaszczyźnie procesowej. Sądy nadzorujące wymienione powyżej porządki stosowały w praktyce procedurę rzymsko-kanoniczną, średniowieczny *ordo iudicarius*. Niemniej także

¹ Por. Ł. Marzec, *Czy prawo angielskie to tylko Common Law?*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 5.2 (2005), s. 223–228.

w obrębie prawa materialnego można było dostrzec zapożyczenia pochodzące z prawa rzymskiego i kanonicznego.

Taki stan rzeczy uzasadniał obecność nauki i nauczania *ius civile* w Anglii. Ich początków można poszukiwać jeszcze w okresie anglosaskim. Trzeba przyznać jednak, że nieliczne świadectwa zachowane do czasów współczesnych uniemożliwiają jednoznaczne zrekonstruowanie stanu wiedzy Anglosasów o prawie rzymskim². Wraz z pojawieniem się w Europie kontynentalnej uniwersytetów, w jedenastym i dwunastym stuleciu, akademicka forma nauczania prawa dotarła również na Wyspy Brytyjskie. Chociaż moment utworzenia najstarszej angielskiej wszechnicy – Uniwersytetu w Oxfordzie – współcześnie nie jest znany, z pewnością jednak jej gwałtowny rozwój można datować na lata 60. XII wieku. Niewiele później, wedle tradycji w roku 1209, powstała druga uczelnia, tym razem w Cambridge. Tak samo, jak w przypadku uczelni kontynentalnych, również w Oxfordzie i w Cambridge kluczową rolę odgrywały studia z zakresu prawa oraz teologii. Na gruncie studiów prawniczych doszło wkrótce do ukonstytuowania się dwóch wydziałów – *faculties* prawa rzymskiego i kanonicznego³.

Pomimo że dwa angielskie uniwersytety (określane zbiorczą nazwą *Oxbridge*), przynajmniej geograficznie, znajdowały się na rubieżach intelektualnej Europy, należy przyznać, że nie można było tego dostrzec w sferze naukowej. Szybko zdobyły one renomę równą wielkim centrom studiów, wśród których można wymienić Bolonię czy Paryż. Duży wpływ miała na to z pewnością protekcja królów angielskich, jak i papieżstwa.

Zarówno uniwersyteckie *curricula*, jak i metody kształcenia w czasach średniowiecza, specjalnie się od siebie nie różniły⁴. Programy nauczania prawa rzymskiego i kanonicznego

² J.F. Winkler, *Roman Law in Anglo-Saxon England*, „Journal of Legal History” 13/2 (1992), s. 104–108.

³ Na temat początków nauczania prawa rzymskiego i kanonicznego w Anglii zob. Ł.J. Korporowicz, *Prawo rzymskie w orzecznictwie Izby Lordów w latach 1876–2009*, Łódź 2016, s. 23–26. Tam też dalsza literatura.

⁴ O metodzie nauczania prawa w średniowieczu zob. A. García y García, *The Faculties of Law*, [w:] H. de Ridder-Symoens (red.), *A History of*

przyjęte u początków uniwersytetów w Oxfordzie i w Cambridge przetrwały w zasadniczo niezmienionej postaci do czasów renesansu, gdy zaczęły ulegać zmianom w następstwie decyzji Henryka VIII o uwolnieniu się Kościoła Anglii spod władzy Rzymu.

Wypowiadając posłuszeństwo papieżowi, angielski monarcha musiał jasno określić swoje stanowisko względem szeroko rozumianej instytucji Kościoła. Obok kwestii teologicznych, ważne pozostawały również aspekty prawne. Monarcha zakazał w związku z tym nauczania prawa kanonicznego. Zdecydował jednak, że dotychczasowa struktura kościelnego sądownictwa nie ulegnie zmianie. Z tego względu konieczne było zapewnienie sądom wykwalifikowanych kadr. Próba wprowadzenia do sądów konsystorskich prawników *common law* zakończyła się niepowodzeniem. Król docenił w związku z tym studia nad prawem rzymskim. Na czele dotychczas istniejących wydziałów prawa rzymskiego postawił, około roku 1540, królewskich profesorów (*Regius professors of civil law*), po jednym na każdej uczelni.

Utworzenie królewskich katedr początkowo nie wpłynęło istotnie na sposób nauczania prawa. Zgodnie z królewskim postanowieniem profesorowie wykładali materię zawartą w księgach od pierwszej do dwudziestej czwartej (do tytułu drugiego włącznie) *Digestów* justyniańskich (tzw. *Digestum vetus*). Kandydatom do uzyskania stopnia doktora powierzano natomiast nauczanie pozostałych części *Digestów* (*Infortiatum* i *Novum*), a także pozostałych komponentów justyniańskiej kodyfikacji. W kolejnych dziesięcioleciach model ten zaczął być powoli odrzucany, by za rządów Elżbiety I udzielić profesorom pełnej swobody wyboru wykładanej materii.

Wiek XVII przyniósł w Anglii wiele niepokojów społecznych. Młode protestanckie państwo musiało uporać się

the University in Europe, vol. 1, Cambridge 1992, s. 398–400. Na temat prowadzonych wykładów i zajęć w Oxfordzie i w Cambridge w tym samym okresie zob. R.H. Helmholz, *The Canon Law and Ecclesiastical Jurisdiction from 597 to the 1640s*, Oxford 2004, s. 190–193.

z dzielącymi jego mieszkańców różnicami religijnymi. Kato-
licyzm pozostawał, przynajmniej na niektórych obszarach
Anglii, stosunkowo silny. Prócz tego anglikanizm musiał
zmierzyć się z innymi protestanckimi denominacjami, zde-
cydowanie bardziej radykalnymi niż on sam. W oparciu o te
różnice szybko doszło do zrodzenia się poważnego kryzysu,
w następstwie którego siedemnaste stulecie było świadkiem
m.in. politycznych zawirowań wywołanych decyzjami wład-
ców z dynastii Stuartów, wojnami domowymi i ostatecznie
odsunięciem Jakuba II od władzy w drodze tzw. chwalebnej
rewolucji. To wszystko przyczyniło się do stopniowego roz-
kładu życia intelektualnego Anglii, który najbardziej dał się
dostrzec na uniwersytetach. Jego konsekwencje odczuwano
jeszcze w wieku XVIII, a do pewnego stopnia nawet w XIX⁵.
Skala kryzysu była tak duża, iż G.M. Trevelyan nie wahał się
stwierdzić w swojej monumentalnej pracy o historii Anglii, iż
angielskie uniwersytety w tym czasie popadły w „śpiączkę”⁶.

W związku z powyższym, podstawowym celem niniejsze-
go opracowania jest całościowe przedstawienie kondycji oraz
społecznego oddziaływania środowiska cywilistów w osiem-
nastowiecznej Anglii. Okres ten był dotychczas w literaturze
niemal zupełnie pomijany. Należy zauważyć zresztą, że także
w opracowaniach dotyczących historii prawa angielskiego *in*
genere, osiemnaste stulecie nie cieszy się większym zaintere-
sowaniem uczonych.

Wspomniana luka badawcza jawi się szczególnie wyraź-
nie, gdy zwróci się uwagę na fakt, że stulecia siedemnaste
i dziewiętnaste doczekały się już podobnych opracowań.
Brian P. Levack na początku lat 70. ubiegłego wieku szcze-
gółowo przedstawił funkcjonowanie społeczności cywilistów

⁵ HUC, t. 3, s. 333.

⁶ G.M. Trevelyan, *Historia Anglii*, przeł. A. Dębicki, Warszawa 1965,
s. 623–625. Por. także A.D. Godley, *Oxford in the Eighteenth Century*, Ox-
ford 1908, s. 36; M.A. Henry, *The Making of Elite Culture*, [w:] H.T. Dick-
inson (red.), *A Companion to Eighteenth-Century Britain*, Malden–Oxford–
Carlton 2002, s. 318.

w pierwszej połowie XVII wieku⁷. Z kolei Michael H. Hoeflich uczynił to samo dla dziewiętnastego stulecia, i to zarówno w odniesieniu do Wielkiej Brytanii, jak i Stanów Zjednoczonych, nieco ponad trzydzieści lat temu⁸. Także pośród prac mniejszych trudno jest odnaleźć takie, w których prawo rzymskie w Anglii osiemnastowiecznej zostałoby chociaż wstępnie zbadane. Nie oznacza to jednak, że problem badawczy nie istnieje bądź, że jest nieistotny. Wręcz przeciwnie, szczegółowe kwerendy biblioteczne i archiwalne wykazały, iż cywilistyka angielska XVIII wieku pozostawiła po sobie bogaty materiał źródłowy i literacki.

Aby naświetlić trzy wskazane w podtytule książki kategorie, praca podzielona została na pięć rozdziałów. Problematyce nauczania prawa odpowiadają rozdział pierwszy (Królewskie katedry prawa rzymskiego w Oxfordzie i Cambridge) i drugi (Prawo rzymskie jako przedmiot nauczania poza strukturą królewskich katedr). Zagadnienie studiowania, tak pod względem formalnym, jak i podmiotowym, przedstawione zostało w rozdziałach trzecim (Studiowanie prawa rzymskiego. Nadawanie stopni bakałarza i doktora prawa) i czwartym (Cywiliści a życie społeczno-polityczne osiemnastowiecznej Anglii). Wreszcie nauce poświęcony został rozdział piąty (Literatura romanistyczna).

Oddawana w ręce czytelników książka nie mogłaby powstać bez zaangażowania i pomocy liczного grona osób, które w różnoraki sposób wspierały moje poszukiwania. Za wsparcie, liczne uwagi i rozmowy, nie tylko o charakterze naukowym, pragnę podziękować wszystkim osobom związanym

⁷ B.P. Levack, *The Civil Lawyers in England 1603–1641. A Political Study*, Oxford 1973.

⁸ M.H. Hoeflich, *Roman & Civil Law and the Development of Anglo-American Jurisprudence in the Nineteenth Century*, Athens GA–London 1997.

z Katedrą Prawa Rzymskiego UŁ, na czele z prof. dr hab. Anną Pikulską-Radomską. Za podjęcie się obowiązków recenzenta wydawniczego chciałbym podziękować prof. KUL dr. hab. Maciejowi Jończy, dzięki uwagom którego praca zyskała ostatnie szlify.

Książka nie uzyskałaby również ostatecznego kształtu, gdyby nie otwartość na współpracę i chęć pomocy ze strony pracowników wielu goszczących mnie instytucji naukowych: Bodleian Library w Oxfordzie, University of Edinburgh Archive and Manuscript Collections, brytyjskich National Archives, archiwum i biblioteki New College w Oxfordzie, sekcji archiwalnej Old Library, należącej do Trinity Hall w Cambridge, archiwum Uniwersytetu w Cambridge oraz Biblioteki Głównej University College London. Nieocenioną pomoc wyświadczyli mi również pracownicy archiwów, do których nie mogłem z różnych względów dotrzeć. Dzięki ich konsultacjom możliwe było zbadanie niektórych archiwaliów „na odległość”. Wymienić trzeba w tym miejscu: Beinecke Rare Book & Manuscript Library stanowiącą część Uniwersytetu Yale, sekcję Historical & Special Collection biblioteki Wydziału Prawa Uniwersytetu Harwarda, Northumberland Archives, oddział Suffolk Record Office w Bury St Edmunds oraz sekcję archiwalną The Newberry – Chicago’s Independent Research Library.

Za konsultacje i pomoc w rozwiązywaniu różnych napotkanych wątpliwości i trudności badawczych chciałbym wyrazić podziękowania profesorom: Janowi Hallebeekowi (Vrije Universiteit Amsterdam), Hectorowi MacQueenowi (Edinburgh Law School), Tomaszowi Tulejskiemu (Uniwersytet Łódzki) oraz Thomasowi G. Watkinowi (Cardiff School of Law and Politics/Bangor Law School). Na ostateczną postać książki wpływ mieli również wszyscy, którzy zabierali głos w czasie dyskusji podczas spotkań naukowych, w trakcie których mogłem zaprezentować wyniki prowadzonych badań. Wymienić tu należy sześćdziesiątą dziewiątą i siedemdziesiątą pierwszą sesję „Société Internationale Fernand de Visscher pour l’Histoire des Droits de l’Antiquité” (odbywające się

odpowiednio w Stambule i Bolonii), jak również organizowane przez Katedrę Prawa Rzymskiego UKSW konferencje w Suchej Beskidzkiej w 2017 i 2018 roku oraz ogólnopolskie spotkanie romanistów na Uniwersytecie Warszawskim w styczniu 2017 roku.

Wreszcie za obecność, zrozumienie i stworzenie warunków do pracy dziękuję mojej żonie Marcie oraz dzieciom – Janowi i Judycie.

Rozdział 1

KRÓLEWSKIE KATEDRY I PROFESOROWIE PRAWA RZYMSKIEGO W OXFORDZIE I CAMBRIDGE

Chociaż osiemnaste stulecie było niezwykle trudnym okresem dla angielskich uniwersytetów, jednak kryzys ten nie dotknął nauczania *ius romanum* tak mocno jak innych dyscyplin akademickich⁹. W omawianym czasie królewskie katedry prawa rzymskiego nie wakowały przesadnie długo. Łącznie w wieku XVIII zajmowało je czternastu wykładowców¹⁰. W Oxfordzie byli to: Thomas Bouchier (1672–1712), jego syn James (1712–1736), Henry Brooke (1736–1752), Robert Jenner (1754–1767), Robert Vansittart (1767–1789), Thomas Francis Wenman (1789–1796) oraz French Laurence (1796–1809). W Cambridge natomiast: George Oxenden (1684–1703), Thomas Ayloffe (1703–1714), Francis Dickins (1714–1755), Henry Monson (1755–1757), William Ridlington (1757–1770), Samuel Hallifax (1770–1781) oraz Joseph Jowett (1782–1813). Grono wykładowców powiększali ponadto zastępcy (*deputy professors*), którzy – jak się wydaje – przejmowali niekiedy wszystkie obowiązki spoczywające na tytułarnych profesorach.

Zgodnie z postanowieniem Henryka VIII, ogłoszonym w roku 1540, królewscy profesorowie mieli nauczać prawa rzymskiego.

⁹ Por. D.A. Winstanley, *Unreformed University*, Cambridge 1935, s. 123.

¹⁰ Sylwetki poszczególnych profesorów zebrano w artykule: Ł.J. Korporewicz, *Wykładowcy prawa rzymskiego w Oxfordzie i w Cambridge w XVIII wieku*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 15/2 (2017), s. 87–104.

Pobierali z tego tytułu wynagrodzenie ze skarbu królewskiego w wysokości 40 funtów rocznie. Dopiero następcy Henryka określili bardziej wyczerpująco zakres obowiązków profesorów. W dniu 10 kwietnia 1549 roku Edward VI nadał Uniwersytetowi w Cambridge statut, zgodnie z którym wykładowcy (*praelectores*) teologii, prawa, medycyny oraz matematyki byli zobowiązani do prowadzenia wykładów cztery razy w tygodniu, od poniedziałku do czwartku, z wyjątkiem dni świątecznych wypadających w tych terminach. W statucie określono ponadto, że zajęcia z prawa rzymskiego – podobnie jak z języka hebrajskiego, filozofii oraz języka greckiego – powinny odbywać się między godziną ósmą a dziewiątą rano. Natomiast przedmiotem zajęć prowadzonych przez biegłego prawnika (*jurisconsultus*) powinny być Pandekta, Kodeks oraz „prawo kościelne naszego królestwa, które zamierzamy ustanowić i żadne inne”¹¹. Analogiczne postanowienia wydane zostały przez młodego monarchę również dla Uniwersytetu w Oxfordzie¹².

Dziesięć lat później, 22 czerwca 1559 roku, kolejny statut dla Uniwersytetu w Cambridge został wydany przez królową Elżbietę I. Na tym etapie działalności monarchini zasadniczy trzon postanowień statutu został powtórzony za rozwiązania wprowadzonymi uprzednio przez jej przyrodniego brata. W zakresie prowadzenia kursu uznano jedynie, że wykłady, które nie będą mogły się odbyć ze względu na wypadające danego dnia święto, powinny zostać „odpracowane” w innym terminie, tak aby zachowano czterodniowy cykl wykładów w tygodniu¹³. W 1565 roku królowa wydała nowy statut dla Uniwersytetu w Oxfordzie, w którym przywrócony został średniowieczny model nauczania *trivium* i *quadrivium*. Dla prawa rzymskiego oznaczało to m.in. zmniejszenie ilości wykładów

¹¹ *Statutes of King Edward the Sixth*, [w:] *Collection of Statutes for the University and the Colleges of Cambridge*, London 1840, s. 6–7.

¹² M.L. Clarke, *Classical Education in Britain 1500–1900*, Cambridge 1959, s. 31.

¹³ *Statutes of the University of Cambridge appointed by Queen Elizabeth's Visitors in the First Year of Her Reign*, [w:] *Collection of Statutes...*, s. 289.

do dwóch w ciągu tygodnia (we wtorki i czwartki)¹⁴. Następnie wydała kolejny statut dla Uniwersytetu w Cambridge (1570), który jednak pozostał bliski modelowi wyznaczonemu wcześniej przez Edwarda¹⁵. Ostatecznie w roku 1571 monarchini przeprowadziła w parlamencie ustawę nadającą uniwersytetom osobowość prawną oraz reformującą ich ustrój¹⁶. Działania królowej przyniosły nauczaniu prawa rzymskiego tylko jedną zmianę. Monarchini udzieliła profesorom pełnej swobody doboru materiału wykładowego¹⁷. Zestawiając przedstawione wymagania stawiane wykładowcom ze sposobem ich realizacji przez osiemnastowiecznych profesorów należy stwierdzić, że pozostawały one dalekie od siebie.

Problemem, który wielokrotnie powtarzał się w związku z dokonywaniem wyboru nowych profesorów, był nepotyzm oraz uzależnienie nominacji od zewnętrznych wpływów ze strony dworu i rządu. Najbardziej jaskrawym przykładem pierwszej z wymienionych patologii było powierzenie w roku 1712 królewskiej katedry w Oxfordzie Jamesowi Bouchierowi. Jego kandydaturę wysunął poprzednik, a zarazem ojciec – Thomas¹⁸. Trzeba przyznać jednak, iż możliwe było to dzięki poparciu uzyskanemu od wicekanclerza uniwersytetu – Bernarda Gardinera¹⁹. Nie dochowały się do czasów obecnych

¹⁴ Tit. IV, sect. 1, § 14, *Corpus Statutorum Universitatis Oxon.*, [w:] J. Griffiths (red.), *Statutes of the University of Oxford Codified in the Year 1636 under the Authority of Archbishop Laud Chancellor of the University*, Oxford 1888, s. 38 [cytowany dalej jako CSUO].

¹⁵ M.L. Clarke, *Classical...*, s. 31.

¹⁶ *An Acte for The Incororation of bothe The Unyversities* (13 Eliz. I, c. 29). Przed nadaniem osobowości prawnej uczelni cieszyły się jedynie zwyczajowym uznaniem ich praw i przywilejów. Prawne umocowanie posiadały poszczególne kolegia, jednak nie całe uniwersytety. Zmieniła to dopiero reforma Elżbiety I. Dzięki temu uczelnie mogły wytaczać powództwa, jak i same mogły być pozywane, co dotychczas nie było możliwe.

¹⁷ Por. HUO, vol. 3, s. 263.

¹⁸ *Ibidem*, s. 88–89.

¹⁹ J.R. Wigelsworth, *All Souls College, Oxford in the Early Eighteenth Century. Piety, Political Imposition, and Legacy of the Glorious Revolution*, Leiden–Boston 2018, s. 42–43.

świadczenia zawierające ocenę tego bezprecedensowego zdarzenia, jednak opisujący je niedawno B. Levack nie zawahał się określić ich jako „poważną krzywdę” (*serious harm*) wyrządzoną nauczaniu prawa w Oxfordzie²⁰. Jako ciekawostkę można dodać, że starszy z Bouchierów zaaranżował nie tylko nominację profesorską syna, lecz także powierzenie mu innych pełnionych przez siebie urzędów. W roku 1714 James otrzymał po swoim ojcu kanonię w Sarum, by wreszcie – w roku 1723 – zastąpić ojca na stanowisku przełożonego St Alban Hall. Obie funkcje starszy z Buchierów pełnił nieprzerwanie od roku 1679.

Inny przejaw nepotyzmu, również związany z Oxfordem, ujawnił się pod koniec stulecia, w roku 1796. Na stanowisko królewskiego profesora powołany został French Laurence, podówczas znany adwokat i członek Doctor's Commons, sędzia Sądu Admiralicji, członek parlamentu. Wiedząc o swoich licznych i zarazem kolidujących ze sobą obowiązkach, tuż po uzyskaniu nominacji dopilnował, aby na stanowisko zastępcy wyznaczony został jego brat – Richard²¹.

Także Cambridge nie było wolne od podobnych zdarzeń. W roku 1714 tamtejszą katedrę objął Francis Dickins. Nominacja ta nie spotkała się z powszechnym uznaniem władz uniwersyteckich. Wicekanclerz uczelni, tuż po zawałowaniu katedry związanym ze złożeniem z urzędu Thomasa Ayloffe'a, wystosował petycję do królowej Anny z prośbą o powołanie na stanowisko królewskiego profesora Dr. Audleya (prawdopodobnie Jamesa Audleya)²². Okazała się ona jednak bezskuteczna, gdyż przyboczny lekarz królowej, Ambrose Dickins, zawczasu przekonał monarchinię, aby ta powierzyła katedrę jego bratu – Francisowi. Wybór z czasem okazał się być wyjątkowo szczęśliwy²³, sam F. Dickins pozostał na katedrze aż

²⁰ B.P. Levack, *Bouchier [Bourchier] Thomas*, [w:] ODNB, t. 6, s. 781.

²¹ Ł.J. Korporowicz, *Wykładowcy...*, s. 93–94.

²² G.D. Squibb, *Doctors' Commons*, Oxford 1977, s. 188.

²³ Por. R. Masters, *Memoirs of the Life and Writings of the Late Rev. Thomas Baker*, Cambridge 1784, s. 109.